

tel/faks: 0365 221-85-78, 221-85-93, Веб-сайт: www.oliysud.uz, элпочта: i.buxoro.sh@sud.uz

ЎЗБЕКISTON RESPUBLIKASI NOMIDAN ХАЛ ҚИЛУВ ҚАРОРИ

2020 йил 4 январь

Бухоро шаҳри

4-2001-1903/2454-сонли иш

Бухоро туманлараро иқтисодий судининг судьяси С.Кушшаев раислигида, судья ёрдамчиси Д.Гадоев котиблигида, Бухоро вилоят Шофиркон туман фермер деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши даъвогар “Ҳафизобод” фермер хўжалиги манфаатида, жавобгар “Бухородонмахсулотлари” акциядорлик жамиятига нисбатан киритилган даъво аризаси юзасидан кўзғатилган иқтисодий ишнинг даъвогар раҳбари Б.Ортиқов, кенгаш вакили Э.Восиев (ишончнома асосида), жавобгар вакили А.Ҳасанов (ишончнома асосида), ҳамда учинчи шахслар Шофиркон туман ДСИ вакили Ф.Шамсиддинов, туман қишлоқ хўжалик бўлими вакиллари Э.Имомов, С.Сафаров (ишончномалар асосида)ларнинг иштирокида Бухоро туманлараро иқтисодий суди биносида очик суд мажлиси муҳокамасида кўриб чиқиб, қуйидагиларни

а н и қ л а д и:

иш ҳужжатлардан кўринишича, “Ҳафизобод” фермер хўжалиги (бундан буён матнда “даъвогар” деб юритилади) ҳамда “Бухородонмахсулотлари” акциядорлик жамияти ўртасида 2019 йил 8 февралда рақамсиз бошоқли дон харид қилиш бўйича контрактация шартномаси тузилган. Мазкур шартномага кўра даъвогар 64.1 тонна буғдой (бундан буён матнда “махсулоти” деб юритилади) топшириш, жавобгар эса топширилган дон махсулоти учун тўловларни тўлаш мажбуриятини олган.

Шунингдек, тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 3.2-бандига кўра, хўжалик томонидан суғориладиган майдонларда етиштириладиган бошоқли дон ҳосилдорлигига қараб, давлат хариди учун етказиб берилган дон харид нархига 25 фоизгача устама ёки чегирма қўлланиши белгиланган.

Даъвогар томонидан мажбуриятлар бажарилиб, жавобгарга 66,149 тонна жами махсулот етказиб берилган. Жавобгар томонидан махсулот қабул қилиб олинган ва бу тўғрисида оралиқ далолатнома тузилган.

Жавобгар томонидан 21 гектар ер майдонидан 125 тонна буғдой етиштириб, ўртача ҳосилдорлик ҳар бир гектар майдонга 59,5 центнерни ташкил этган. Даъвогарнинг ихтиёрида 59 тонна буғдой қолган. Ушбу ҳолат юзасидан 2019 йил 20 июнда далолатнома расмийлаштирилган.

Шунга асосан даъвогарга жавобгар томонидан Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 26 апрелдаги 357-сонли қарорига ҳамда шартномага асосан 20 фоиз устама $66\,000 \times 240 = 15\,840\,000$ сўм тўлаши лозим бўлган.

Шундан сўнг даъвогар Шофиркон туман адлия бўлимига, Ўзбекистон Республикаси Бош Вазирининг тадбиркорлик мурожаатларини кўриб чиқиш қабулхонасига мурожаатлар қилган.

Жавобгар томонидан 2019 йил 15 ноябрдаги 948-сонли жавоб хатига кўра Шофиркон туманида ташкил қилинган ишчи гуруҳи томонидан тақдим қилинган реестрда фермер хўжалиги кўрсатилмаганлиги, шу сабабли жамият томонидан устама тўлай олмаслиги билдирилган.

Шу сабабли, Бухоро вилоят Шофиркон туман фермер деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши (бундан буён матнда “Кенгаш” деб юритилади) даъвогар манфаатида судга даъво аризаси киритиб, жавобгар ҳисобидан 15 840 000 сўм устама фоизларни ундиришни сўраган.

Суднинг 2019 йил 24 декабрдаги ажрими билан ишга низонинг предметига нисбатан мустақил талаблар билан арз қилмайдиган учинчи шахс сифатида Шофиркон туман қишлоқ хўжалик бўлими, туман статистика бўлими ва туман солиқ инспекцияси жалб қилинган.

Шофиркон туман статистика бўлимига суд муҳокамасини кейинга қолдириш тўғрисидаги ажрим нусхаси тилхат асосида топширилган. Учинчи шахс суд мажлиси вақти ва жойи тўғрисида лозим даражада хабардор қилинган бўлсада, суд мажлисида вакил иштирокини таъминламади.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодекси (бундан буён матнда “ИПК” деб юритилади) 170-моддасининг учинчи қисмига кўра иш муҳокамасининг вақти ва жойи тўғрисида тегишли тарзда хабардор қилинган жавобгар, учинчи шахслар суд мажлисига келмаса, низо уларнинг йўқлигида ҳал қилиниши мумкин.

Суд ушбу қонун нормасини қўллаб, суд мажлисини учинчи шахс вакилининг иштирокисиз кўриб чиқишни лозим топади.

Суд мажлисида иштирок этган даъвогар раҳбари ва кенгаш вакили даъво аризасида келтирилган вазларни такрорлашиб, жавобгарнинг эътирозлари асоссиз эканлигини, улар томонидан ваз қилиб келтираётган реестр айнан улар томонидан электрон дастурга киритиб келинганлигини, реестрда уларнинг рўйхати мавжуд бўлганлигини, устама тўламасликка асос бўлмаганлигини, тегишли давлат органларига мурожаатлар қилишганлигини, бироқ самара бермай келаётганлигини, ишга жалб қилинган учинчи шахслар ҳам фермер хўжалигига устама тўланиши лозимлигини айтишганлигини билдириб, даъвони тўлиқ қаноатлантиришни ва жавобгар ҳисобидан 15 840 000 сўм устама фоизларни ундиришни сўрашди.

Суд мажлисида иштирок этган жавобгар вакили даъвони тан олмаслигини, ҳар доим фермер хўжаликларга устама суммаларини белгиланган тартибда тўлаб келишганлигини, бироқ даъвогар фермер хўжалиги туман ишчи гуруҳи реестрида мавжуд эмаслиги сабабли унга устама бера олмаслигини айнан устама тўлашга 4 нусхада тузиладиган, бир нусхаси

туман статистика бўлимида, бир нусхаси туман қишлоқ хўжалик бўлими, бир нусхаси солиқ инспекциясида ва бир нусхаси уларда сақланадиган реестр асос бўлишлигини Вазирлар Маҳкамасининг 357-сонли Қарори талабларида белгиланаганлигини, улар томонидан реестр олингандан сўнг юқори ташкилотлари “Ўздонмахсулот” акциядорлик жамиятига талабнома билан мурожаат қилганидан сўнг, тўлаб берилиши мумкинлигини билдириб, даъвогарнинг даъво талабини қаноатлантиришни рад қилишни сўради.

Суд мажлисида иштирок этган туман қишлоқ хўжалик бўлими вакиллари даъвогар фермер хўжалиги ҳақиқатдан ҳам туман ишчи гуруҳи реестрида мавжуд эмаслигини, даъвогар уларга ҳам мурожаат қилиб келаётганлигини, жавобгар шартнома шартларига асосан устама суммасини тўлаб бериши лозимлигини билдиришди.

Суд мажлисида иштирок этган туман ДСИ вакили даъвогар ҳақиқатдан ҳам фермер хўжалиги туман ишчи гуруҳи реестрида мавжуд эмаслигини билдириб, суддан қонуний қарор қабул қилишни сўради.

Суд, ишда иштирок этувчи шахслар вакиллари ва раҳбарининг кўрсатмалари, тушунтиришлари, важлари ва эътирозларини тинглаб, иш ҳужжатларини ўрганиб, қуйидаги асосларга кўра даъвони қисман қаноатлантиришни лозим топди.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси (бундан буён матнда – “ФК” деб юритилади) 8 ва 234-моддаларига асосан мажбуриятлар шартномадан, зиён етказиш натижасида ҳамда ушбу Кодексда кўрсатилган бошқа асослардан келиб чиқади.

ФК 243-моддасига асосан мажбуриятлар мажбурият шартларига ва қонун ҳужжатлари талабларига мувофиқ, бундай шартлар ва талаблар бўлмаганида эса иш муомаласи одатларига ёки одатда қўйиладиган бошқа талабларга мувофиқ лозим даражада бажарилиши керак.

ФК 465-моддасига кўра контрактация шартномасига мувофиқ қишлоқ хўжалиги маҳсулотини етиштирувчи қишлоқ хўжалиги маҳсулотини қайта ишлаш ёки сотиш учун бундай маҳсулотни харид қиладиган шахсга - тайёрловчига шартлашилган муддатда топшириш (топшириб туриш) мажбуриятини олади, тайёрловчи эса бу маҳсулотни қабул қилиш (қабул қилиб туриш), унинг ҳақини шартлашилган муддатда белгиланган баҳода тўлаш (тўлаб туриш) мажбуриятини олади.

Иш ҳужжатлариридан аниқланишича, тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 3.2-бандига кўра хўжалик томонидан суғориладиган майдонларда етиштириладиган бошоқли дон ҳосилдорлигига қараб, давлат хариди учун етказиб берилган дон харид нархига 25 фоизгача устама ёки чегирма қўлланиши белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 6 апрелдаги 357-сонли қарори билан тасдиқланган “Қишлоқ хўжалиги корхоналари томонидан етиштирилган бошоқли дон экинлари ҳосилдорлиги ва ялпи ҳосилини аниқлаш тартиби тўғрисида”ги Низом (бундан буён матнда “Низом” деб юритилади)нинг 12-бандига кўра ғалла ўрим-йиғим отряди томонидан ўрим-йиғим якунланган қишлоқ хўжалиги корхонаси даласида дон

йиғиб олинган майдон, етиштирилган ялпи ҳосил ва ўртача ҳосилдорлик бўйича 4-иловага мувофиқ далолатнома расмийлаштирилади ва туман ишчи гуруҳига тақдим қилинади.

Мазкур низомнинг 14-бандига кўра туман ишчи гуруҳи ўрим-йиғим яқунланган ҳар бир қишлоқ хўжалиги корхонаси бўйича ғалла ўрим-йиғим отрядлари томонидан тақдим этилган далолатномаларнинг ҳаққонийлигини ва тўғри расмийлаштирилганлигини ўрганиб чиқади.

Низомнинг 15-бандига кўра ўрим-йиғим яқунланган қишлоқ хўжалиги корхоналари реестри Низомнинг 5-илласига мувофиқ юритилади. Реестр 4 нусхада тузилади ва туман қишлоқ хўжалиги бўлимига, дон корхонасига, туман статистика бўлимига, туман солиқ инспекциясига бир нусхадан тақдим этилади.

Низомнинг 16 ва 17-бандларига кўра тақдим этилган реестр асосида ҳудудий дон корхоналари Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 27 ноябрдаги 959-сон [қарорига](#) мувофиқ ҳар гектарида 41 центнер ва ундан юқори ҳосил етиштирган қишлоқ хўжалиги корхоналарига устама қўллаган ҳолда ҳамда 40 центнер ва ундан кам ҳосил етиштирган қишлоқ хўжалиги корхоналарига чегирма қўллаган ҳолда яқуний ҳисоб-китоб қилиш учун зарур маблағлар ажратиш тўғрисида «Ўздонмахсулот» акциядорлик компаниясига талабнома юборади. «Ўздонмахсулот» акциядорлик компанияси дон корхоналари талабномаси асосида қишлоқ хўжалиги корхоналари билан яқуний ҳисоб-китоб қилиш учун зарур маблағларни ажратиш тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳузуридаги Қишлоқ хўжалигини давлат томонидан қўллаб-қувватлаш жамғармасига буюртма беради.

ИПК 68-моддасининг биринчи қисмига кўра, ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган ҳолатларни исботлаши керак.

ИПК 72-моддаси қонун ҳужжатларига мувофиқ муайян далиллар билан тасдиқланиши керак бўлган иш ҳолатлари бошқа далиллар билан тасдиқланиши мумкин эмас.

Суд, даъвогарнинг даъво талаби билан қўшила олмайди ва қуйидаги асосларга кўра даъво талабини асоссиз деб ҳисоблайди. Биринчидан, низом талабларига кўра устама тўлаш ишчи гуруҳи томонидан тақдим қилинадиган реестр асосида амалга оширилиши белгиланган, иккинчидан, даъвогар томонидан Шофиркон туман ишчи гуруҳи жавобгарга тақдим қилинган реестрда Шофиркон туман фермер хўжалиги белгиланган тартибда кўрсатилганлиги важларини тасдиқловчи далилларни судга тақдим қила олмайди, учинчидан даъвогар фермер хўжалиги туман ишчи гуруҳи томонидан тузилган реестрда мавжуд эмаслиги ишга жалб қилинган учинчи шахслар вакиллариининг кўрсатмаси билан ўз тасдиғини топади, тўртинчидан электрон шаклда юритиладиган рўйхатга жавобгар масъул эканлиги ва ушбу асосида реестр тузилиши важлари билан қўшилмайди, чунки Низом талабларига кўра реестр низомнинг 5-илласига мувофиқ юритилиши белгиланган бўлиб, электрон даструдан маълумотлар олиниши белгиланмаган. Қолаверса, жавобгар томонидан судга тақдим қилинган реестрларда даъвогарнинг номи

кўрсатилмаганлиги ўз тасдиғини топади. Даъвогар судга даъво аризаси билан мурожаат қилишда ушбу ҳолатларни инобатга олиши лозим бўлган. Бундан ташқари, ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган ҳолатларни исботлаши кераклиги ИПКда белгилаб қўйилган.

Демак, даъвогарнинг даъво талабини қаноатлантиришга асослар мавжуд эмас ва даъвони қаноатлантириш рад қилиш лозим бўлади.

Ушбу ҳолатда суд, даъвогарнинг даъвосини қаноатлантиришни рад қилишни лозим топди.

ИПК 118-моддасининг биринчи қисмига кўра суд харажатлари ишда иштирок этувчи шахсларга уларнинг қаноатлантирилган даъво талаблари миқдорига мутаносиб равишда юкланади. Мазкур модданинг еттинчи қисмига кўра давлат божи тўлашдан озод қилинган давлат органлари ҳамда бошқа шахслар томонидан юридик шахслар ва фуқароларнинг манфаатларини кўзлаб тақдим этилган даъво талабларини қаноатлантириш рад этилган ёки улар қисман қаноатлантирилган тақдирда, давлат божи манфаатлари кўзланиб даъво тақдим этилган шахслардан даъво талабларининг қаноатлантирилиши рад этилган қисмига мутаносиб равишда ундирилади.

Бундай ҳолатда суд, суд харажатларини ундириш қисмини муҳокама қилиб, даъвогарнинг даъво талаби асоссиз ва рад қилинганлиги сабабли даъвогар ҳисобидан Республика бюджети ва суд ҳокимияти органларини ривожлантириш жамғармасига 316 800 сўм давлат божини ундиришни ҳамда олдиндан тўланган 17 840 сўм почта харажатини унинг зиммасида қолдиришни лозим топди.

Юқоридагиларга асосан, Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 8,234,243,465,466-моддалари ҳамда Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 68,72,116,118, 176-179-моддаларини қўллаб, суд

қ а р о р   қ и л д и :

Даъвони қаноатлантириш рад қилинсин.

Даъвогар “Ҳафизобод” фермер хўжалиги ҳисобидан Республика бюджети ва суд ҳокимияти органларини ривожлантириш жамғармасига 316 800 сўм давлат божи ундирилсин.

Даъвогар “Ҳафизобод” фермер хўжалиги томонидан олдиндан 17 840 сўм почта харажати тўланганлиги инобатга олинсин.

Ҳал қилув қарори қонуний кучга киргач, ижро варақалари берилсин.

Мазкур ҳал қилув қароридан норози тараф бир ойлик муддат ичида Бухоро туманлараро иқтисодий суди орқали юқори инстанцияга апелляция тартибида шикоят қилиши (протест келтириш)га ҳақли.

Судья

С.Кушшаев

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН
ҲАЛ ҚИЛУВ ҚАРОРИ
(Хулоса қисми)

2020 йил 4 январь

Бухоро шаҳри

4-2001-1903/2454-сонли иш

Бухоро туманлараро иқтисодий судининг судьяси С.Кушшаев раислигида, судья ёрдамчиси Д.Гадоев котиблигида, Бухоро вилоят Шофиркон туман фермер-деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши даъвогар “Ҳафизобод” фермер хўжалиги манфаатида, жавобгар “Бухородонмахсулотлари” акциядорлик жамиятига нисбатан киритилган даъво аризаси юзасидан қўзғатилган иқтисодий ишини даъвогар раҳбари Б.Ортиқов, кенгаш вакили Э.Восиев (ишончнома асосида), жавобгар вакили А.Ҳасанов (ишончнома асосида), ҳамда учинчи шахслар Шофиркон туман ДСИ вакили Ф.Шамсиддинов, туман қишлоқ хўжалик бўлими вакиллари Э.Имомов, С.Сафаров (ишончномалар асосида)ларнинг иштирокида Бухоро туманлараро иқтисодий суди биносида очик суд мажлиси муҳокамасида кўриб чиқиб, Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 8,234,243,465,466-моддалари ҳамда Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 68,72,116,118, 176-179-моддаларини қўллаб, суд

қ а р о р қ и л д и :

Даъвони қаноатлантириш рад қилинсин.

Даъвогар “Ҳафизобод” фермер хўжалиги ҳисобидан Республика бюджети ва суд ҳокимияти органларини ривожлантириш жамғармасига 316 800 сўм давлат божи ундирилсин.

Даъвогар “Ҳафизобод” фермер хўжалиги томонидан олдиндан 17 840 сўм почта харажати тўланганлиги инобатга олинсин.

Ҳал қилув қарори қонуний кучга киргач, ижро варақалари берилсин.

Мазкур ҳал қилув қароридан норози тараф бир ойлик муддат ичида Бухоро туманлараро иқтисодий суди орқали юқори иснтанцияга апелляция тартибида шикоят қилиши (протест келтириш)га ҳақли.

Судья

С.Кушшаев